

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ปัญหาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

: ศึกษาบทบาทผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในขั้นตอนการสอบสวน

Problems in Criminal Dispute Mediation under the Dispute Mediation Act B.E. 2562

: A Study of the Roles of Mediators at the Inquiry Stage

ภูมิพัฒน์ สัณญา (Poompat Sanya)¹ ปวีณี ไพรทอง (Pawinee Praithong)²

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในขั้นตอนการสอบสวนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ในส่วนของบทบาทผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการนำมาปรับปรุงพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิจัยทางเอกสาร เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัย และนำมาวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปและข้อเสนอแนะของการวิจัย ผลการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 มีปัญหา (1) พนักงานสอบสวนขาดการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เนื่องจาก พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ไม่ได้กำหนดบทบาทให้พนักงานสอบสวนมีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในขั้นตอนการสอบสวน (2) ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเป็นองค์คณะไกล่เกลี่ย และ (3) ปัญหาบุคคลภายนอก ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยเพียงคนเดียว อาจมีการแทรกแซงหรือเรียกรับผลประโยชน์จากคู่กรณีได้

คำสำคัญ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในขั้นตอนการสอบสวน พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ผู้ไกล่เกลี่ย

Abstract

The independent study examines the role of mediators in criminal dispute mediation at the inquiry stage based on the Dispute Mediation Act B.E. 2562 (2019) with the aim to find possible solutions to improve the Act. The qualitative method are analyzed in order to reach the conclusion and provide recommendation. The research finds that there are three main problems about the Act: (1) An inquiry officer hardly has an opportunity to participate as a mediator. (2) The lack of participation from the people in the community as mediators. (3) Having only one third party in the mediation process tends to cause intervention or corruption.

Keywords: Dispute mediation at the inquiry stage, Dispute Mediation Act B.E. 2562 (2019), Mediator

¹ นักศึกษาลัทธิไตรสิกขาธรรมมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

² อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

บทนำ

ในปัจจุบันสถิติคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย มีปริมาณคดีอาญาเกิดขึ้น เป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากสถิติคดีอาญาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ³ ในปี 2560-2562 มีการรับคำร้องทุกข์คดีอาญา จำนวน 711,533, 795,544 และ 787,355 คดี ตามลำดับ ซึ่งปัญหาอาชญากรรมและปัญหาข้อพิพาทระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นนั้นย่อมก่อให้เกิดผลเสียและผลกระทบโดยตรงต่อความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม อีกทั้งยังส่งผลกระทบไปถึงด้านการบริหารงานยุติธรรมอีกด้วย ระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย เป็นไปตามหลักการและแนวทางของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งเป็นระบบที่มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดให้ได้รับโทษทางอาญาตามความผิดที่ตนได้กระทำความผิดไปโดยผ่านกระบวนการทางศาล แต่อย่างไรก็ตามหากมองอีกมุมหนึ่งก็จะพบว่าการใช้วิธีการตามแนวทางของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักซึ่งเน้นนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเพียงอย่างเดียว ส่งผลให้มีปริมาณคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดปัญหาตามมาในด้านต่างๆ เช่น ปัญหาในด้านเรื่องค่าใช้จ่าย ปัญหาในด้านผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดไม่มีโอกาสได้พูดคุยกันเพื่อหาวิธีเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อผู้เสียหาย ส่งผลให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยอย่างเหมาะสมหรือได้รับการเยียวยาให้กลับคืนสู่สภาพเดิม ประเทศไทยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวและเพื่อปรับปรุงกระบวนการระงับข้อพิพาทระหว่างบุคคลให้มีความเหมาะสมต่อสภาพสังคมปัจจุบัน จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ขึ้นมาใช้บังคับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนมีทางเลือกในการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล ลดงบประมาณแผ่นดิน สร้างความสมานฉันท์และเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข อีกทั้งยังสามารถแก้ไขและลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล รวมไปถึงการลดผลร้ายจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก แต่จากการศึกษาพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ยังพบว่ามีปัญหาในส่วนของบทบาทผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนอยู่ ได้แก่ (1) พนักงานสอบสวนขาดการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เนื่องจาก พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ไม่ได้กำหนดบทบาทให้พนักงานสอบสวนมีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน ทั้งที่พนักงานสอบสวนเป็นต้นธารของกระบวนการยุติธรรม มีหน้าที่สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องคดี รวมถึงมีหน้าที่ช่วยเหลือแก้ไขปัญหให้กับประชาชนด้วย (2) การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเป็นองค์คณะไกล่เกลี่ย ทั้งที่ปัญหาข้อพิพาทระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนโดยตรง แต่พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ก็ไม่ได้กำหนดให้ตัวแทนของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนแต่อย่างใด และ (3) บุคคลภายนอกซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยเพียงคนเดียวในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน อาจทำให้มีการแทรกแซงหรือเรียกผลประโยชน์จากคู่กรณีได้ง่ายทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่มีความโปร่งใส และการมีผู้ไกล่เกลี่ยเพียงคนเดียวอาจทำให้ไม่สามารถช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ครบทุกมิติ ทั้งต่อตัวผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และชุมชน

³ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศกลาง สำนักงานเทคโนโลยีและสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. “ข้อมูลสถิติคดีอาญา”. สืบค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2563. จาก <http://pitc.police.go.th/2014/>

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษา ความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน และศึกษา กฎหมายไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ปัญหาบทบาทของผู้ใกล้เคียงในกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 พร้อมหาข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระ ผู้ศึกษาได้ศึกษาโดยวิธีการวิจัยเอกสาร โดยอาศัยค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เป็น ภาษาไทย และเอกสารที่เป็นภาษาต่างประเทศ รวมถึงการหาข้อมูลทางเว็บไซต์ที่สามารถเข้าถึงได้โดยง่ายและเป็นแหล่งข้อมูลที่ น่าเชื่อถือ ตลอดจนศึกษาตำรากฎหมาย ผลงานวิจัย รายงานการศึกษา วิทยานิพนธ์ ประมวลกฎหมายต่างๆ พระราชบัญญัติ บทความทางวิชาการ ทั้งที่เป็นหนังสือและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แล้วนำมาประมวลผลวิเคราะห์หาคำตอบและข้อสรุป ภายใต้หลัก ทฤษฎีและหลักกฎหมาย พร้อมเสนอแนวทางแก้ไขกฎหมายต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาปัญหาการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนตามพระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในส่วนของบทบาทผู้ใกล้เคียง พบปัญหาดังนี้

1. ปัญหาพนักงานสอบสวนขาดการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ใกล้เคียง ปัญหานี้เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจาก พระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ไม่ได้บัญญัติกำหนดบทบาทในการมีส่วนร่วมในการใกล้เคียงข้อพิพาททาง อาญาให้กับพนักงานสอบสวน คงกำหนดบทบาทของพนักงานสอบสวนไว้เพียงผู้ทำหน้าที่ทางด้านธุรการในกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนเท่านั้น โดยบทบาทหลักของการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน จะไปอยู่ที่ผู้ใกล้เคียงซึ่งเป็นบุคคลภายนอก ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการการใกล้เคียงข้อพิพาทระหว่างคู่กรณี

2. ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเป็นองค์คณะใกล้เคียง ปัญหาดังกล่าวตามบทบัญญัติของ พระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 บัญญัติให้บุคคลใดก็ได้มาขึ้นทะเบียนเป็นผู้ใกล้เคียง แต่ไม่มีการกำหนดให้ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นผู้ใกล้เคียง ซึ่งชุมชนถือได้ว่ามีความสำคัญต่อคู่กรณีเป็นอย่างมาก เนื่องจาก ผู้กระทำความผิดเมื่อ พ้นโทษหรือหากการใกล้เคียงสำเร็จผู้กระทำความผิดก็ต้องกลับสู่สังคมหรือชุมชนของตนเอง อีกทั้งชุมชนยังเป็นส่วนหนึ่ง ของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งระหว่างคู่กรณีอีกด้วย ดังนั้น ชุมชนควรจะต้องรับรู้หรือมีส่วนร่วมในการใกล้เคียง คดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนด้วย

3. ปัญหาองค์คณะใกล้เคียงที่เป็นบุคคลภายนอก ทำหน้าที่เป็นผู้ใกล้เคียงเพียงคนเดียว ปัญหานี้สืบ เนื่องมาจากพระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 บัญญัติให้บุคคลทั่วไปสามารถมาขึ้นทะเบียนเป็นผู้ใกล้เคียงได้ ทำให้มีบุคคลภายนอกเป็นผู้ใกล้เคียง ซึ่งบุคคลภายนอกไม่ได้มีความยึดโยงกับสังคมหรือชุมชนที่เกิดข้อพิพาททางอาญาขึ้น มาตราฐานบุคคลก็ไม่ได้เหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นด้วยเรื่อง วัยวุฒิ คุณวุฒิ เพศ ศักดิ์ศรี ประสพการณ์ ความรู้ ความสามารถ ยิ่งเป็น คดีอาญาด้วยแล้ว ปัญหาสังคมหรือปัญหาของคู่กรณี มีความลึกซึ้งกว่าคดีแพ่งทั่วไป เพราะคดีอาญามีผลโดยตรงต่อสภาพ สังคม การให้ผู้ใกล้เคียงเพียงคนเดียวทำหน้าที่เป็นผู้ใกล้เคียง อาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ครบทุกมิติ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 พบข้อจำกัดในการกำหนดบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนบางประการ โดยผู้ศึกษาจะขออภิปรายผลการวิจัยเป็นรายประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาพนักงานสอบสวนขาดการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ปัญหานี้เกิดขึ้น สืบเนื่องมาจากพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ไม่ได้บัญญัติกำหนดบทบาทการมีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาให้กับพนักงานสอบสวน โดยบทบาทหลักจะไปอยู่ที่ผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นบุคคลภายนอก ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่กรณี ทั้งนี้ พนักงานสอบสวนยังคงมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานตามปกติ และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ยังบัญญัติให้พนักงานสอบสวนสามารถใช้วิธีระงับคดีอาญาได้ในชั้นการสอบสวน โดยที่ไม่ต้องผ่านการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน ซึ่งอาจด้วยวิธีการเปรียบเทียบปรับสำหรับคดีความผิดลหุโทษ หรือในกรณีความผิดอันยอมความได้ คดีอาญาที่สามารถเลิกกันได้⁴ ทั้งหมดล้วนมาจากการที่ผู้เสียหายยินยอมที่จะให้พนักงานสอบสวนทำการเปรียบเทียบปรับหรือประสงคที่จะถอนคำร้องทุกข์ ซึ่งการระงับคดีอาญาดังกล่าว อาจเกิดจากการที่ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเงินที่พอใจหรือการที่ผู้เสียหายยินยอมยุติคดีเพื่อที่จะได้ไม่ต้องเสียเวลาและเสียทุนทรัพย์ในการต่อสู้คดี หรือแม้กระทั่งในคดีอาญาแผ่นดินก็ตาม ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมักจะจัดให้คู่กรณีได้มีโอกาสเจรจาตกลงไกล่เกลี่ยกันแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นคดีนั้นจะมีโทษรุนแรงมากน้อยเพียงใดก็ตาม จะเห็นได้ว่า ก่อนที่จะมีการตราพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 พนักงานสอบสวนก็จะดำเนินการจัดให้มีการไกล่เกลี่ยระหว่างคู่กรณีเป็นปกติอยู่แล้ว ในรูปแบบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพียงแต่แต่เดิมไม่มีการออกพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเท่านั้น

การสอบสวนคดีอาญาเป็นกลไกหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมที่รัฐออกแบบขึ้นเพื่อใช้ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและความสงบสุขของสังคม⁵ พนักงานสอบสวนเป็นหัวใจสำคัญและเป็นบันไดขั้นแรกของกระบวนการยุติธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการที่จะเสริมสร้างความถูกต้องชอบธรรมให้กับสังคม ประกอบกับพนักงานสอบสวนในฐานะเจ้าพนักงานตำรวจหรือเรียกในอีกฐานะหนึ่งคือผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เป็นที่พึ่งพาของประชาชนในเวลาที่ได้รับความเดือดร้อนหรือความเสียหายจากการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมาย เป็นผลให้ในมุมมองของประชาชนมักจะมองว่าเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ที่มีเกียรติ ศักดิ์ศรี เป็นที่เคารพยำเกรงของประชาชนหรือบุคคลทั่วไป อีกทั้งพนักงานสอบสวนยังเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดเป็นผู้ที่ไม่ได้มีส่วนได้เสียกับคู่กรณี และมีกฎหมาย ระเบียบ คอยควบคุมการปฏิบัติงาน และยังถือว่าเป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพการทำงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ด้วยคุณสมบัติดังกล่าว ทำให้การไกล่เกลี่ยที่มีพนักงานสอบสวนเป็นองค์คณะดำเนินการไกล่เกลี่ยมีน้ำหนักและความน่าเชื่อถือ ทำให้คู่กรณียอมรับข้อเสนอแนะต่างๆ ที่องค์คณะไกล่เกลี่ยนำมาเสนอในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ทำให้การไกล่เกลี่ยประสบผลสำเร็จ อันจะส่งผลให้ข้อพิพาททางอาญาระงับไปในชั้นไกล่เกลี่ย

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 37.

⁵ ไพรัตน์ รอดทอง. ปัจจัยที่มีต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในสังกัดตำรวจภูธร จังหวัดนครปฐม สมุทรสาคร และสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2547. หน้า 3-4.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน ลดปริมาณคดีชั้นสู่ศาล สามารถช่วยแก้ไขข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีได้อย่างครอบคลุมทั้งปัญหาในด้านกฎหมายและปัญหาด้านสังคม สร้างความสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นในสังคม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562

การให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ยังสอดคล้องกับระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีบทบาทเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาระหว่างคู่กรณีในชั้นก่อนฟ้อง และพนักงานอัยการของสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐฝรั่งเศสยังสามารถนำมาตรการเสริมต่างๆ ในลักษณะที่กำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติควบคู่กับการไกล่เกลี่ยได้อีกด้วย เช่น การให้ผู้กระทำความผิดเข้าระบบฟื้นฟูสุขภาพและฝึกประกอบวิชาชีพ⁶ เป็นต้น

2. ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเป็นองค์คณะไกล่เกลี่ย ปัญหานี้เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 บัญญัติให้บุคคลใดก็ได้มาขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย แต่ไม่มีการกำหนดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นผู้ไกล่เกลี่ย แม้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 จะไม่ได้ห้ามไม่ให้ประชาชนในชุมชนขึ้นทะเบียนก็ตาม แต่หากพิจารณาถึงหลักเกณฑ์หรือคุณสมบัติของผู้ที่จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยแล้ว เห็นว่าเป็นการยากที่ประชาชนคนธรรมดาทั่วไปในชุมชนจะสามารถขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยได้ ทั้งที่ชุมชนถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคู่กรณี เนื่องจาก ผู้กระทำความผิดเมื่อพ้นโทษหรือการไกล่เกลี่ยสำเร็จบุคคลนั้นจะต้องกลับสู่สังคมหรือกลับคืนสู่ชุมชนของตนเอง ต้องอยู่ร่วมกับชุมชน ดังนั้น ชุมชนจะต้องรับรู้หรือมีส่วนร่วมด้วยในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น อีกทั้ง ชุมชนมีความใกล้ชิดกับคู่กรณีทำให้มีความเป็นไปได้ว่าการไกล่เกลี่ยจะประสบความสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว

ชุมชนต่างๆ ในสังคมไทยโดยเฉพาะชุมชนดั้งเดิม จะมีบริบทที่ค่อนข้างมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น และหลักการไกล่เกลี่ยในชุมชนโดยผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็นคนกลางนั้น ผู้ทำหน้าที่เป็นคนกลางจะค่อนข้างมีบารมี มีคุณธรรม ศีลธรรม มีความซื่อสัตย์เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในชุมชน เมื่อได้แนะนำอะไรคนในชุมชนไป คนในชุมชนก็มักจะยอมรับและปฏิบัติตาม แม้คนในชุมชนจะไม่ได้มีความรู้หรือทักษะในการไกล่เกลี่ยในด้านต่างๆ แต่บุคคลที่เป็นตัวแทนจากชุมชนจะเน้นระบบอาวุโส รวมถึงความสัมพันธ์แบบเครือญาติ การใช้วัฒนธรรมและระบบความเชื่อเข้ามาผสมผสานทำให้การเจรจาไกล่เกลี่ยเป็นไปโดยยืดหยุ่น บรรยากาศการไกล่เกลี่ยที่สงบปราศจากการทะเลาะหรือโต้เถียงของคู่กรณี ทำให้มีโอกาสสูงที่การไกล่เกลี่ยจะประสบผลสำเร็จได้

การให้ชุมชนเข้าร่วมเป็นองค์คณะไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนนั้นสอดคล้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวความคิดการปกครองตนเอง เป็นการปกครองที่ให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อชุมชนด้วย⁷ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากเมื่อมีการกระทำผิดอาญา ชุมชนที่คู่กรณีอาศัยอยู่ย่อมได้รับผลกระทบไปด้วย การให้ชุมชนเข้าร่วมเป็นองค์คณะไกล่

⁶ อุทัย อาทิวา. “การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการกับการลดปริมาณคดีชั้นสู่ศาลในประเทศฝรั่งเศส” *บทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พรินติ้ง. หน้า 222-223.

⁷ จรัสชัย โชคเรืองสกุล. *บทบาทของศาลประนอมข้อพิพาทในการรักษาความสงบเรียบร้อย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2530. หน้า 11-12.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

เกลี้ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในชุมชนของตนเองที่ตกเป็นคู่คดีในคดีอาญา

คู่กรณีเมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญา หากการไกล่เกลี่ยสำเร็จหรือหากถูกดำเนินคดีอาญาแล้วพ้นโทษออกมา คู่กรณีย่อมกลับคืนสู่สังคมหรือชุมชนที่อยู่อาศัยเดิม การถูกดำเนินคดีเพราะกระทำความผิดอาญาผู้กระทำความผิดย่อมมีความรู้สึกทว่าตนเองมีตรบาป รู้สึกอับอายหากต้องกลับคืนไปสู่สังคม หากมีบุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยบุคคลนั้นก็เสมือนเป็นตัวแทนของชุมชนที่คู่กรณีอาศัยอยู่ คู่กรณีย่อมมีความรู้สึกดีเมื่อมีคนในชุมชนเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยทำให้เกิดความเชื่อใจ ไว้วางใจ ทำให้การไกล่เกลี่ยมีโอกาสประสบความสำเร็จ อีกทั้งผู้กระทำความผิดจะรู้สึกผิดเมื่อกลับคืนสู่สังคมหรือชุมชนของตนเอง อันสอดคล้องกับทฤษฎีการรู้สำนึกผิดเพื่อกลับคืนสู่สังคม ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า อัตราการกลับมากระทำความผิดซ้ำของผู้กระทำความผิดนั้น จะลดลงหากมีกระบวนการที่ทำให้ผู้กระทำความผิดได้รู้สำนึกผิดในการกระทำของตนเอง ภายหลังจากการที่ได้เผชิญหน้ากับความเสียหายที่เขาได้ก่อให้เกิดขึ้น และเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงออกซึ่งความสำนึกผิดนั้น เพื่อเป็นเงื่อนไขของการกลับคืนสู่สังคมชุมชนของตนเอง⁸ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาโดยมีตัวแทนจากชุมชนของตนเองเข้าร่วมเป็นองค์คณะเสมือนหนึ่งว่าผู้กระทำความผิดได้ทำการสำนึกผิดต่อสิ่งที่ตนได้กระทำลงไปคู่กรณีอีกฝ่ายและต่อชุมชนของตนเองไปในตัวด้วย การสำนึกผิดหรือการละอายต่อการกระทำของตน เป็นการแสดงออกของจิตใจอย่างแท้จริงในการรู้สำนึกผิด โดยมีเป้าหมายเพื่อที่จะกลับตัวเป็นคนดีและกลับคืนสู่สังคมได้ โดยการละอายต่อความผิดนั้น ไม่ใช่หมายความว่าความถึงการละอายต่อศาล หรือตำรวจ แต่หมายความว่าความถึงการละอายต่อตนเอง ครอบครัว และต่อชุมชนของตนเองด้วย ซึ่งหากผู้กระทำความผิดได้มีการสำนึกผิดอย่างแท้จริงแล้ว ย่อมส่งผลต่อการลดการเกิดอาชญากรรมได้

การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ยังสอดคล้องกับหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์⁹ เนื่องด้วยระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย เป็นไปตามหลักการและแนวทางของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งเป็นระบบที่มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดให้ได้รับโทษทางอาญา ส่งผลให้ผู้เสียหายถูกละเลย ไม่ได้รับการชดเชยเยียวยาอย่างเหมาะสมจากผู้กระทำความผิด รวมถึงการขาดแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ประเด็นเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน ไม่สามารถที่จะดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอาจทำได้โดยการนำหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ ซึ่งหลักการดังกล่าว มีแนวคิดและที่มาจากความต้องการที่จะแก้ไขปรับปรุงและปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มีประสิทธิภาพโดยการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ซึ่งในที่นี้ก็คือ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาเสริมกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก¹⁰ ที่มาของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใน

⁸ วิชัย ช่างหัวหน้าและคณะ. รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การนำหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในการประนีประนอมข้อพิพาทในคดีอาญา : ศึกษากรณีศาลอาญา. กรุงเทพมหานคร. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2550. หน้า 15.

⁹ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การคืนอำนาจแก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน. กรุงเทพมหานคร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2548. หน้า 69-71.

¹⁰ ณัฐสา ฉัตรไพฑูรย์. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ. (กรุงเทพมหานคร : สำนักอัยการสูงสุด). 2550. หน้า 15.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

เบื้องต้น เกิดขึ้นมาจากแนวคิดในการที่จะแก้ไขและปรับปรุงปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามปกติ ซึ่งมีปัญหามาจากสาเหตุหลักๆ ที่สำคัญ ได้แก่ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาถูกผูกขาดโดยรัฐมากเกินไป กล่าวคือ รัฐเข้ามาจัดการกระบวนการต่างๆ ทั้งระบบ โดยไม่มีพื้นที่ให้ชุมชนและประชาสังคมเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมเท่าที่ควร กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นมุ่งเน้นที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยในบางครั้งหลงลืมที่จะให้ความสำคัญกับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม และสาเหตุที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีลักษณะดังกล่าวดังกล่าวคือ ขอบพิพาทเข้าสู่ระบบไม่ค่อยมีกระบวนการที่จะส่งเสริมให้มีการแก้ไขปัญหานั้นในชุมชน ท้ายที่สุดจำนวนจำเลยหรือผู้กระทำความผิดก็จะไหลเข้าไปสู่ชั้นราชทัณฑ์ อันทำให้มีภาระหน้าที่หนักมากขึ้น จนในบางครั้งพบว่าเกินกว่ากำลังที่จะรองรับได้

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มองว่าปัญหาอาชญากรรมนั้นไม่ใช่เรื่องที่กระทำต่อรัฐ และกระทบต่อความสงบของรัฐเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่กระทบต่อความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ระหว่าง ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และ ชุมชนที่อาชญากรรมเกิดขึ้น ดังนั้น ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย หรือชุมชน ควรที่จะมีส่วนร่วมและบทบาทร่วมกันในการเข้ามาแก้ไขปัญหาเพื่อสร้างสรรค์ความ สันติสุข แล้วนำความสมานฉันท์กลับคืนสู่ชุมชนอีกครั้งหนึ่ง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรมซึ่งมีกระบวนการที่ต้นเกี่ยวกับความยุติธรรม ที่เน้นการจัดให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกระทำความผิดทางอาญา ซึ่งได้แก่ ผู้เสียหายหรือเหยื่อ ชุมชน และผู้กระทำความผิด ได้ร่วมมือโดยตรงในการจัดการและแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นซึ่งรวมทั้งการฟื้นฟูเยียวยาความสูญเสียหรือความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่เหยื่ออาชญากรรมด้วย ดังนั้น ฐานความคิดจากหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดังกล่าว จึงสามารถสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นได้ คือ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้ผู้กระทำความผิดรับผิดชอบและเยียวยาให้แก่ผู้ที่ได้รับผลร้าย แนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีได้ละเลยผลกระทบอันเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่สังคม ตรงกันข้ามกลับเน้นความสำคัญของชุมชน ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในการเข้ามาดูแลผู้กระทำความผิดให้รับผิดชอบต่อเหยื่อและชุมชนเอง โดยให้มีส่วนสนับสนุนผู้กระทำความผิดให้สามารถทำการเยียวยาความเสียหายที่ตนได้ก่อขึ้นแก่เหยื่อ สังคม และชุมชน ฉะนั้น กระบวนการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาควรต้องเปิดโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรมเข้ามามี ส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนได้รับการบริการจากกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้น ส่วนผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบโดยตรงต่อบุคคลและชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดทางอาญาของตน¹¹

นอกจากนี้ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนยังสร้างบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างกันของเหยื่อ ผู้กระทำความผิดและชุมชน กล่าวคือ แนวคิดตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ นั้นมีความแตกต่างไปจากการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมโดยทั่วไป กล่าวคือ เป็นกระบวนการที่เน้นการเจรจาตกลงกันของฝ่ายผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดและชุมชน ซึ่งการพบปะร่วมกันของผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และสมาชิกในชุมชน ถือเป็นจุดหลักของการฟื้นฟูความยุติธรรม ในระหว่างที่พบปะกัน แต่ละฝ่ายจะมีโอกาสได้เปิดเผยเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และแสดงความรู้สึกของตนเองออกมา การพบปะจะต้องช่วยให้ทุกฝ่ายได้เข้าใจถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น เข้าใจฝ่ายอื่นๆ และขั้นตอนในการที่จะชดเชยความเสียหาย การพบปะจะจบลงด้วยการตกลงกันว่าผู้กระทำความผิดจะชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้อย่างไร

¹¹ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย). 2545. หน้า 123-127.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ยังสอดคล้องกับระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสหรัฐอเมริกาอีกด้วย โดยสหรัฐอเมริกาได้มีการจัดตั้งศูนย์การไกล่เกลี่ยของชุมชน ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐ ทำหน้าที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้กับคู่กรณีในรูปแบบของคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาจากสมาชิกของชุมชนซึ่งผ่านการอบรมจากภาครัฐการดำเนินการของศูนย์การไกล่เกลี่ยของชุมชนจะกระทำในชั้นก่อนฟ้อง ซึ่งหากภายหลังคู่กรณีเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยกับศูนย์การไกล่เกลี่ยของชุมชนแล้ว ไม่สามารถไกล่เกลี่ยกันได้ ก็จะส่งเรื่องดำเนินคดีตามระบบปกติต่อไป

3. ปัญหาข้อจำกัดขององค์คณะไกล่เกลี่ยที่เป็นบุคคลภายนอก ปัญหานี้เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 บัญญัติให้บุคคลทั่วไปสามารถมาขึ้นทะเบียนได้ ทำให้มีผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็นบุคคลภายนอกเพียงคนเดียว ที่ไม่ได้มีความยึดโยงกับสังคมหรือชุมชน มาตรฐานบุคคลก็มีไม่เหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นด้วยเรื่องวัยวุฒิ คุณวุฒิ เพศ ทักษะ ทักษะการรู้ ความรู้ ความสามารถ ยิ่งเป็นคดีอาญาด้วยแล้ว ปัญหาสังคมหรือปัญหาของคู่กรณีมีความลึกซึ้งกว่าคดีแพ่งทั่วไป เพราะคดีอาญามีผลโดยตรงต่อสภาพสังคม นอกจากนี้ ตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ไม่ได้บัญญัติเรื่ององค์คณะของการไกล่เกลี่ยเอาไว้ ดังนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยคนเดียวย่อมมีอำนาจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา แต่การที่พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 บัญญัติให้มีผู้ไกล่เกลี่ยเพียงคนเดียวสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ ย่อมมีลักษณะที่ไม่มีการถ่วงดุลอำนาจในการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาด้วยกัน เนื่องจาก คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทักษะ มุมมองในการแก้ไขปัญหาที่ย่อมมีความแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งอาจทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญหรือให้ความสนใจคู่กรณีฝ่ายที่มีทัศนคติหรือความคิดเห็นตรงกันกับผู้ไกล่เกลี่ยมากกว่าคู่กรณีอีกฝ่าย ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการไกล่เกลี่ยคดีอาญามีความสำคัญ การที่บัญญัติให้บุคคลภายนอกเพียงคนเดียวเป็นผู้ไกล่เกลี่ย จึงเห็นว่าเป็นการไม่เพียงพอที่จะทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ หากวิเคราะห์เปรียบเทียบองค์คณะร่วมทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกับกฎหมายของต่างประเทศ ซึ่งสามารถแยกอธิบายเป็นกรณีดังนี้

กรณีแรก การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทั้งข้อบังคับและกฎหมายแม่แบบของ UNCITRAL (คณะกรรมการกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ เป็นองค์กรทางด้านกฎหมายที่สำคัญของสหประชาชาติ มีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญ คือ การพยายามสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความเป็นเอกภาพของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ) ล้วนให้สิทธิแก่คู่พิพาทที่จะแต่งตั้งคู่พิพาทได้เอง ทั้งผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพียงคนเดียวหรือคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งอาจสรรหาและแต่งตั้งได้เองหรือในกรณีที่ไม่สามารถสรรหาได้เอง กฎหมายแม่แบบของ UNCITRAL ก็เปิดช่องทางให้คู่พิพาทร้องขอต่อสถาบันที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้สรรหาและแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือ คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่คู่พิพาทได้ โดยในการสรรหานั้นสถาบันต้องสรรหาบุคคล ที่มีความยุติธรรม ความเป็นกลาง และอาจสรรหาจากบุคคลที่มีสัญชาติแตกต่างจากคู่พิพาทได้ซึ่งแตกต่างจาก Law for Conciliation of Civil Affairs (กฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในทางแพ่ง) ของประเทศญี่ปุ่น ที่กำหนดให้ศาลเป็นผู้กำหนดผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเองโดยอำนาจของศาล และหากศาลเห็นเป็นการสมควรก็อาจเป็นผู้ไกล่เกลี่ยในคดีนั้นเอง ซึ่งอาจมี

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ผลกระทบต่อเอกสิทธิ์ของพยานหลักฐานในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ ส่วนประเทศไทยนั้นให้คู่กรณีเป็นผู้เลือกผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ถ้าคู่กรณีไม่สามารถเลือกผู้ไกล่เกลี่ยได้ พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้เลือกผู้ไกล่เกลี่ยให้คู่กรณี¹²

กรณีที่สอง จำนวนผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กฎหมายแม่แบบของ UNCITRAL ค.ศ. 2002 มาตรา 5 (1) กำหนดให้มีผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหนึ่งคน เว้นแต่คู่พิพาทตกลงให้มีสองคน หรือกว่านั้น ส่วนจำนวนผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในกฎหมายของสหรัฐอเมริกาได้มีการกำหนดจำนวนผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้อย่างชัดเจนว่าควรจะเป็นจำนวนเลขคู่หรือจำนวนเลขคี่ แต่จำนวนผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศญี่ปุ่น ได้กำหนดไว้ในมาตรา 5 ถึงมาตรา 7 โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น ศาลอาจให้คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ แต่ทั้งนี้ถ้าเห็นว่าเป็นการเหมาะสมศาลอาจจะไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยให้ผู้พิพาทมาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเอง ซึ่งคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จะประกอบด้วยประธาน 1 คนที่ถูกกำหนดมาจากผู้พิพาทหลายท่านในศาลแขวงและสมาชิกที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง จำนวน 2 คนหรือมากกว่านั้น ซึ่งสมาชิกที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งในคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะถูกกำหนดเฉพาะแต่ละคดีโดยศาลจะเป็นผู้กำหนดให้เอง ส่วนจำนวน ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประเทศไทยไม่ได้กำหนดจำนวนเอาไว้ว่าจะต้องมีผู้ไกล่เกลี่ยจำนวนกี่คน¹³ แต่เมื่อพิจารณาจากกฎหมายของต่างประเทศแล้ว เห็นได้ว่ากฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทส่วนใหญ่นิยมให้มีผู้ไกล่เกลี่ยเป็นจำนวนเลขคี่และการที่กำหนดในเบื้องต้นให้มีผู้ไกล่เกลี่ยเพียงหนึ่งคนนั้น เพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถดำเนินกระบวนการไปได้อย่างรวดเร็ว ไม่ติดขัดในเรื่องของการมีเวลาว่างไม่ตรงกันของคู่พิพาทและผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่อย่างไรก็ดี การที่กำหนดในเบื้องต้นให้มีผู้ไกล่เกลี่ยเพียงหนึ่งคนนั้น เพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถดำเนินกระบวนการไปได้อย่างรวดเร็ว ไม่ติดขัดในเรื่องของการมีเวลาว่างไม่ตรงกันของคู่พิพาทนั้น ควรจะใช้อย่างเฉพาะในคดีแพ่งเท่านั้น ผู้ศึกษาเห็นด้วยกับกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นที่กำหนดจำนวนผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้จำนวน 3 คน แม้กฎหมายของประเทศญี่ปุ่นจะเป็นการไกล่เกลี่ยในชั้นศาลและเป็นการไกล่เกลี่ยในคดีแพ่งหรือคดีครอบครัวก็ตาม แต่ก็สามารถนำมาปรับใช้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนได้ อีกทั้งการแต่งตั้ง ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนี้ ทั้งข้อบังคับ UNCITRAL ค.ศ. 1980 และกฎหมายแม่แบบของ UNCITRAL ค.ศ. 2002 ที่ให้สิทธิแก่คู่พิพาทที่จะแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยได้เองทั้งผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพียงคนเดียวหรือคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อันแสดงให้เห็นว่าผู้ไกล่เกลี่ยอาจจะมีหลายคนหรือเป็นคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็ได้ ดังนั้น หากประเทศไทยนำระบบคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาชั้นสอบสวนมาใช้บังคับก็จะถือว่ามีความเป็นสากลทัดเทียมกับข้อบังคับ UNCITRAL ค.ศ. 1980 และกฎหมายแม่แบบของ UNCITRAL ค.ศ. 2002 และกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น

อีกทั้งการไกล่เกลี่ยในรูปของคณะกรรมการจะมีการระดมความเห็นจากคณะกรรมการซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ที่แตกต่างกันออกไป เมื่อมีทางเลือกหลากหลาย แนวคิดในการระดมความเห็นในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทย่อมจะเกิดผลดีต่อคู่กรณีที่จะมีทางเลือกหลายช่องทางในการตกลงระงับข้อพิพาทกันได้ง่ายกว่าการมีผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพียงคนเดียว

¹² จันทรเพ็ญ งามวิไลวงศ์. แนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย ข้อพิจารณาจากกฎหมายแม่บทของ UNCTRAL. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. 2549. หน้า 51-52.

¹³ จันทรเพ็ญ งามวิไลวงศ์, เรื่องเดิม, หน้า 53.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ข้อเสนอแนะ

ผู้ศึกษาเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 เป็นรายประเด็นดังต่อไปนี้

1. แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 48

กรณีพนักงานสอบสวนขาดการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ผู้ศึกษาเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยเพิ่มพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสำนวนการสอบสวนคดีอาญารื่องนั้นๆ เข้าร่วมเป็นองค์คณะในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วย โดยให้เป็นคณะกรรมการโดยตำแหน่ง โดยอาจแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 48 ดังต่อไปนี้

“มาตรา 48 บุคคลที่ประสงค์จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยตามความในหมวดนี้ ยกเว้นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสำนวนการสอบสวน ให้ยื่นคำขอต่อผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงยุติธรรมหรืออัยการสูงสุด แล้วแต่กรณี ในฐานะนายทะเบียน และให้นำความในมาตรา 9 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสำนวนการสอบสวนนั้นเป็นองค์คณะผู้ไกล่เกลี่ย โดยตำแหน่ง

ผู้ไกล่เกลี่ยตามวรรคหนึ่งต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 10”

เหตุผลของการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 48 วรรคแรก โดยใช้ข้อความว่า “ยกเว้นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสำนวนการสอบสวน” และเพิ่มข้อความในมาตรา 48 วรรคสอง โดยใช้คำว่า “ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสำนวนการสอบสวนนั้นเป็นองค์คณะผู้ไกล่เกลี่ยโดยตำแหน่ง” เนื่องจากต้องการให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสำนวนการสอบสวนคดีอาญารื่องนั้นๆ เข้าร่วมเป็นองค์คณะในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยตำแหน่ง ไม่ต้องขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยเหมือนบุคคลที่จะสมัครเป็นผู้ไกล่เกลี่ยทั่วไป เพราะพนักงานสอบสวนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดีนั้นอยู่แล้ว และมาตรฐานกำหนดตำแหน่งของพนักงานสอบสวนก็มีหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอยู่แล้ว พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดีนั้นย่อมจะมีหน้าที่โดยตรงในการทำสำนวนคดี หากการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดีนั้นสามารถดำเนินการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานต่อไปได้ทันที ซึ่งจะเป็นประโยชน์และประหยัดระยะเวลาในการสอบสวนคดีเป็นอย่างมาก

2. แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 49

กรณีการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเป็นองค์คณะไกล่เกลี่ย และกรณีข้อจำกัดขององค์คณะไกล่เกลี่ยที่เป็นบุคคลภายนอกผู้ศึกษาเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยเพิ่มเติมให้ตัวแทนของชุมชนซึ่งเป็นบุคคลที่มีภูมิลำเนาหรือพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เกิดข้อพิพาททางอาญา เข้าร่วมเป็นองค์คณะในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วย โดยให้เป็นคณะกรรมการโดยตำแหน่ง โดยอาจแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 49 ดังต่อไปนี้

“มาตรา 49 ให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการประชุมระหว่างคู่กรณีเพื่อเลือกและแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งมีคำสั่งให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ถ้าคู่กรณีไม่อาจตกลงเลือกผู้ไกล่เกลี่ยได้ ให้พนักงานสอบสวนเลือกและแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย แล้วแจ้งให้ผู้ไกล่เกลี่ยและคู่กรณีทราบ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในหมวดนี้ ให้ดำเนินการในรูปองค์คณะไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน โดยให้แต่งตั้งคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน ประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

(1) บุคคลที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ตามมาตรา 48 ซึ่งคู่กรณีเป็นผู้คัดเลือก เป็นประธานกรรมการ ถ้าคู่กรณีไม่อาจตกลงเลือกผู้ไกล่เกลี่ยได้ ให้พนักงานสอบสวนเลือกและแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย แล้วแจ้งให้ผู้ไกล่เกลี่ยและคู่กรณีทราบ

(2) ตัวแทนของชุมชนซึ่งเป็นบุคคลที่มีภูมิลำเนาหรือพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เกิดข้อพิพาททางอาญา ซึ่งคู่กรณีเป็นผู้คัดเลือก เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง ถ้าคู่กรณีไม่อาจตกลงเลือกตัวแทนชุมชนได้ ให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้เลือกและแต่งตั้ง แล้วแจ้งให้ผู้ไกล่เกลี่ยและคู่กรณีทราบ

(3) พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสำนวนการสอบสวน เป็นกรรมการโดยตำแหน่งและเลขานุการ

การเลือกและแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในระเบียบที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือ ปลัดกระทรวงยุติธรรม หรือข้อบังคับที่อัยการสูงสุด กำหนด แล้วแต่กรณี”

เหตุผลของการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 49 วรรคสอง (1) โดยใช้ข้อความว่า “ประธานกรรมการ” และ “ซึ่งคู่กรณีเป็นผู้คัดเลือก” เนื่องจากตำแหน่งประธานเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญจึงให้สิทธิคู่กรณีในการคัดเลือก ส่วนตาม (2) ที่ใช้ข้อความว่า “ตัวแทนของชุมชนซึ่งเป็นบุคคลที่มีภูมิลำเนาหรือพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เกิดข้อพิพาททางอาญา ซึ่งคู่กรณีเป็นผู้คัดเลือก เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง” เนื่องจากต้องการให้กรรมการโดยตำแหน่ง ซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชน เข้าร่วมเป็นองค์คณะในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยตำแหน่ง ไม่ต้องขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยเหมือนบุคคลที่จะสมัครเป็นผู้ไกล่เกลี่ยทั่วไป ส่วน (3) ที่ใช้ข้อความว่า “พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสำนวนการสอบสวน เป็นกรรมการโดยตำแหน่งและเลขานุการ” นั้น เนื่องจากการเป็นกรรมการและเลขานุการ ย่อมเป็นการสะดวกในการประสานงานต่างๆ ให้แก่คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ส่วนข้อความวรรคหนึ่งและวรรคสุดท้ายให้คงข้อความเดิมเอาไว้ ไม่มีการแก้ไข

3. กรณีองค์คณะไกล่เกลี่ยที่เป็นบุคคลภายนอกเพียงคนเดียว

ผู้ศึกษาเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 49 เช่นเดียวกับข้อเสนอแนะปัญหาที่สอง

ท้ายที่สุดแล้วการให้ชุมชนที่มีส่วนยึดโยงหรือมีความสัมพันธ์กับคู่กรณี เข้ามามีส่วนร่วมในการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทร่วมกับพนักงานสอบสวนที่เป็นบุคคลที่มีบทบาทและประสบการณ์ด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนและร่วมกับผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็นบุคคลภายนอกที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคู่กรณี ถือว่าเป็นการไกล่เกลี่ยในรูปคณะกรรมการที่สามารถประสานประโยชน์ให้แก่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ให้เกิดผลดีและเกิดประโยชน์ โดยเหยื่อหรือผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยาทั้งในทางความเสียหายที่สามารถคำนวณเป็นจำนวนเงินได้และความเสียหายที่ไม่สามารถคำนวณเป็นจำนวนเงินได้ ผู้กระทำผิดได้รับการบำบัดฟื้นฟู ให้มีความสำนึกในการกระทำของตน และแสดงความรับผิดชอบอย่างจริงจังและกลับคืนสู่ชุมชนได้อย่างภาคภูมิใจ ไม่มีความรู้สึกว่าเป็นตราบาปของชุมชนและต่อตนเอง อีกทั้งชุมชนที่ได้รับผลกระทบมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น คู่กรณีและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับความพึงพอใจอย่างแท้จริง และผลพลอยได้คือปริมาณคดีที่เข้าสู่ระบบกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลลด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

น้อยลง ประหยัดงบประมาณหน่วยงานของรัฐในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ลดปัญหาการเกิดอาชญากรรมได้ในอนาคต สามารถแก้ปัญหาในบางเรื่องที่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะติดปัญหาในเรื่อง ข้อกฎหมาย อีกทั้งยังเป็นการสร้างความสมานฉันท์และสงบสุขให้เกิดขึ้นในสังคมและชุมชนอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงยุติธรรม.(2545).วิธีรับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย.นนทบุรี: กระทรวงยุติธรรม.

จรัสชัย โชคเรืองสกุล.(2530).บทบาทของศาลาประนอมข้อพิพาทในการรักษาความสงบเรียบร้อย. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารนิติ).คณะรัฐประศาสนศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จันทร์เพ็ญ งามวิไลวงศ์.(2549).แนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย ข้อพิจารณาจากกฎหมายแม่บทของ UNCTRAL. (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตร์ มหาบัณฑิต).มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย(2548). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การคืนอำนาจแก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดล บุนนาค.(2552).กระบวนการยุติธรรมไทย ทิศทางของการพัฒนาที่คลาดเคลื่อน ในโครงการเวทีความคิดเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมไทย : ยุติธรรมทางเลือกกับการเข้าถึงความยุติธรรมในสังคมไทย.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ถาวร เสนเนียม.(2531).การประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการประนอมข้อพิพาท.กรุงเทพฯ : วิทยาลัยการปกครองโรงเรียนการปกครองระดับสูง.

ปรัชญา อยู่ประเสริฐ. (2550).การระงับข้อพิพาททางเลือกในความท้าทายใหม่ของการพัฒนากระบวนการยุติธรรม. รายงานการศึกษาวิจัย เพื่อนำเสนอในการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 5 :การพัฒนากระบวนการ ยุติธรรมในสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก.กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

ปริญญา บุญชู.(2533).พนักงานอัยการกับงานประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน.กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง.

ไพรัตน์ รอดทอง.(2547). ปัจจัยที่มีต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในสังกัดตำรวจภูธร จังหวัดนครปฐม สมุทรสาคร และสุพรรณบุรี. (วิทยานิพนธ์ สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภัทรา กรอุไร.(2543).การประนอมข้อพิพาททางอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ คณะนิติศาสตร์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.